

Zsolt Péter

A migráns-kérdés megoldáskereső katalizátorai

Sorozatunkban a segítő szervezetek bemutatását kénytelenek voltunk kibővíteni egy aktualitással a migráció-kérdéssel. Véget nem érő vitákat lehet folytatni arról, hogy ki felel a migrációért, illetve, hogy milyen hosszú távú következményei lehetnek, megoldható-e a kérdés egyáltalán. Két szervezetből indulunk ki, melyek közül az egyiknek van válasza arra, hogy most azonnal mit kell csinálni, a másiknak pedig arra, hogy hogyan kell a kérdéshez hozzáállni.

Az egyik csak azt mondja (Migration Aidtól, a facebookon szerveződő, pályaudvarokon megjelenő csoporttól Zsohár Zsuzsanna), hogy ők amolyan gyorstüzelésű válságkezelők. Nem hivatkoznak keresztényi értékekre, de aki éhezik, annak enni adnak, aki meg szomjazik, annak inni. Megpróbálják a legégetőbb dolgokat kezelni, legyen az útbaigazítás, orvosi kezelés megszervezése, egy éjszakára szállás, a tisztálkodás biztosítása stb. Az erőforrások ott vannak a háttérben, mert a magyar társadalom – és ezt csak mi nem hisszük el -, a világ legfejlettebb, leggazdagabb régiói közé tartozik. Az egész csak logisztikai és jó szándék kérdés, amit lehet a „spontán káoszban” is gyakorolni, egyszóval ez egy igazi civil kihívás: cselekedj azonnal, mert szükség van rá!

Hovatovább az olyan spontán módon létrejövő civilek, mint a Migration Aid megszegyenítik az olyan formális segítő szervezeteket, mint az egyházak, az önkormányzatok, és az erre a területre specializált állami intézmények. Ez első lépésben persze, hogy zavart kelt, tán féltékenységet is, de erről nem a „káoszdinamikában” lubickoló civilek tehetnek, hanem a helyzet. (Zsohár Zsuzsanna azt, ami most van „helyzetnek” nevezi, Szántó Diána pedig, és az ő szervezetük már nem a káoszdinamika civilje „krízisnek”.)

Miközben zajlik a kommunikációs offenzíva, hogy mennyire nem akarjuk a menekülteket, a járványokat, a kulturális keveredéseket – de a kulturális iszlám zárványokat még kevésbé -, és hogy létezik-e integráció vagy mindez valami ködevő álmom, de azt se akarjuk, hogy ne ürüljön ki Magyarország, működjön a nyugdíjrendszer stb., valamit mégiscsak kell tenni magával a helyzettel, a krízis szituációval. (E vitapontok felsorolása nem e cikk tárgya.) Ha ugyanis cselekszünk, már kilépünk a „tanult tehetetlenségből”, az utóbbira sajnos eléggé hajlamosak vagyunk.

A gyorstüzelésű káoszban is otthonosan mozgó civilek tevékenysége mégiscsak enyhíti a feszültséget. Bármennyire is szeretnénk ugyanis, hogy a migránsok ne legyenek itt, itt vannak. És bármennyire is szeretnénk, hogy ne szemeteljenek, szemetelni fognak, ha nincs hová tenni a szemetet, sőt egyéb szükségüket elvégzik, ha nincs hol. A probléma nem oldódik meg egy stokival, de még magyar nyelven írt fegyelmező plakátokkal sem. Ugyanúgy, mint oly sokszor már az emberiség történetében: vándorlás van.

Más civil szervezeteknek küldetése, identitása van, és eredeti tevékenységüket meg is szeretnék tartani, az új helyzetben sincs okuk megváltoztatni. Ha az Artemisszió úgy gondolta az elmúlt 10 évben, hogy egy más kultúrából származó ember beilleszkedési vágyához segítséget kell nyújtani, hogy lehet őt hasznossá tenni, tud ő boldogulni, és sikeressége mindenki hasznára válik, ugyan miért gondolná ezt másképp most? Az általuk kifejlesztett tréningek és programok ugyanakkor adaptálhatók a mostani helyzetekre is. (A mi fórumteremtésünk pedig ebben katalizátor. Nem az első nem várt haszna volna a műsorsorozatunknak, hogy összehoztunk egymásra utalt civileket.) Egy gyorstüzelésű, és egy nehézfegyverrel felszerelt professzionális csapat végül is ugyanazt a célt szolgálja, a menekültkrízisre ad olyan választ, aminek szükségességét azok sem vitathatják, akik szeretnék, ha ez a helyzet nem volna.

Vegyük például az érzékenyítő tréningek hasznát, melyben az Artemisszió igencsak magasan képzett. Nem csak többségi és kisebbségi, de akár két kisebbségi találkozása esetén is a másik gondjának, bajának megismerése javítja az együttműködési készséget, csökkenti a félelmeket, horribile dictu jobbá teszi a világot. Ferenc pápa például nagyon szeretné már, hogy komoly változások történjenek a világban. Mindannyian érezzük – mondja pl. a bolíviai beszédében is – hogy ez nem mehet tovább, de hogy konkrétan mit is kell csinálni, azt ebben a krízisben a civilek mutatják. A gyorstüzelésűek, meg a kulturális antropológia talaján állók.

Kulturális antropológia

Az antropológia kultúrákkal foglalkozó tudományos ága. Születését az idegen, főként „primitív” kultúrák szokásainak, rokonsági rendszereinek életmódjának megismerése és leírása inspirálta. A módszerek és a nézőpont mára kiterjedt a saját kultúra szimbólumrendszerének feltárására is.

Tanult tehetetlenség

A tanult tehetetlenség, a szocializáció folyamatában alakul ki. Az egyén azt a képet őrzi magáról, hogy kiszolgáltatott, hogy cselekvésre képtelen, és nála nagyobb hatalmakkal nem szabad szembeállnia. Ez a jelenség közösségi szinten is értelmezhető. Egy egész közösség is vélheti úgy, hogy nincs kontrollja az események irányítása felett, és az emberek gondolják, hogy cselekedeteik kimenetele független tőlük. Így „gyakran feladják azt a törekvést, hogy irányítsák saját sorsukat” és „akkor is feladhatják a próbálkozást, amikor erőfeszítéseik talán eredményesek lehetnének”. A tanult tehetetlen minden problémáját megoldhatatlannak minősíti, ún. passzív, elkerülő magatartással reagál. "Martin Seligman (1965) modellje szerint a tanult tehetetlenség, a tartós, ismétlődő kontrollvesztés élménye bizonyos helyzetekben, tanult módon áttevődnek a későbbi hasonló helyzetekre is. "

Migráns

Mindenki, aki huzamosabb ideig, akár csak átmenetileg is, máshol él, mint ahol született. Például egy kecskeméti, aki Pesten lakik.

Nemzetközi migráns

Aki átlép egy országhatárt hogy ideig-óráig más országban éljen, mint ahol született. Pl. egy Erasmus diák.

Kényszermigráns

Aki nem jókedvűből utazik, hanem mert a körülmények (a hatalmi rendszer, a gazdasági helyzet, egy elnyomó társadalmi struktúra, háború vagy más katasztrófa) rákényszerítik.

Menekült

1. Mindenki, aki a fenti okok egyike miatt menekülésre kényszerül (hétköznapi szóhasználat),
2. Az akinek a menedékkérelmét egy biztonságosnak ítélt országban az 1951-es Genfi Konvencióra értelmében elfogadták (jogi és adminisztratív értelemben)

Illegális migráns

A migráció nem ütközik törvénybe, az Egyetemes Emberi Jogok garantálják a szabad kivándorlást. A bevándorlót tehát nem egy bűncselekmény elkövetése, hanem egy helyi szabályzás teheti "illegálissá". A legtöbb menedékkérő is papírok nélkül utazik és sokszor nem rajta múlik, hanem egy hivatalnok esetleges döntésén, hogy "illegális bevándorló" vagy "menekült" lesz belőle.

Gazdasági migráns

Mindenki, aki egy új hazában boldogulni akar. Közülük néhányan kényszer migránsok, vagyis valami elől menekülnek, néhányan multinacionális vállalatok igazgatói. Egyikre sem tekinthetünk úgy, mintha bűnöző lenne.

Azt nem tudjuk megmondani, hogy valóban jobbá válik-e majd a világ és gyökeres változások állnak-e be a természethez, a pénzhez és az etnikai kapcsolatokhoz való viszonyban. A pápa, az Artemisszió, a Migration Aid és egy sereg vándorlással foglalkozó civil szervezet szerint igen, szerintem nem. De nem is az a lényeg, hogy ki az optimista vagy ki a pesszimista. A lényeg most az, hogy az egymást gyanúsan, sőt ellenségesen méregető civilek kontra politika, nagy egyházak és hatósági szereplők a feladat súlya alatt egymás segítésére sietnek. Bevallom, már félek attól, hogy azok a civilek, akik jogosan, a tevékenységük hatékonyabb folytatása

érdekében kivívják maguknak, hogy erőforráshoz jussanak, a végén épp olyanokká válnak, mint amelyeket most épp katalizáltak a cselekvésre. (Ennek a veszélynek kevésbé van kitéve egy tartósabb identitással bíró szerveződés, mint egy gyors, de az ördög sehol sem alszik.)

Szántó Diána szerintem is jogosan akarja eloszlatni azt a tévképzetet, hogy a civilek a mindenkori hatalom örök ellenfelei. Szerencsére a menekültügyben a hatóságok és a civilek együttműködése felé billen Magyarországon a mérleg nyelve. Azt a politikusok döntenek el, hogy akarják-e ezt kommunikálni. Mi kifelé, az EU felé mintegy válaszként és védekezve kommunikáljuk, hogy mit csinálunk, befelé, a magyar társadalom felé viszont nem. Volna tehát mit javítani a politikai kommunikáción, ha csak másért nem, hát azért, hogy a magyarok jobban tudják mi is történik valójában. Beilleszthető volna ez abba a sikeres vonalba, hogy a kormány megvéd bennünket, hiszen nem csak a kerítésépítés nyújt védelmet – talán praktikusán ez nem is igazán hatékony -, de az is, ha a menekültek emberi környezetbe kerülnek. Ez nem csak őket védi, de minket is, ahogy a megfelelő egészségügyi ellátásuk sem pusztán nekik jó, de mindannyiunknak, ahogy a sátoztáboroknál is van jobb opció és sorolhatnánk.

Most egy pillanattfelvételt készíthetünk. Ebben a felvételben megnyílnak a menekülteknek kialakított tranzithelyek, amelyeket pl. a főváros hoz létre. Tegnap még nem láttak okot a cselekvésre, ma már a civilek által katalizált állapotba került a Karitatív Tanács is. De ne csak a helyzetre azonnal reagáló civil szervezet katalizáló hatását vizsgáljuk, nézzük meg a másik egyesület ilyen jellegű szerepét is. Az összezárt migránssközösségekben szükségessé válik az antropológusok tudása. Ha kellenek antropológusok, kell majd belőlük utánpótlás is. Ha kell utánpótlás, akkor vissza kell majd állítani az egyetemi 5 éves képzésüket is, melyet épp a napokban szüntettek meg, és melyről a hozzáértők azt mondják a 3 éves master ebben a szakmában nem elég. Németországban például tervezik a menekültmenedzser képzést is.

Civilek, egészségügy, oktatás, hatósági szervek hálózatszerűen hatnak egymásra. S nem csak mert magam is elvégeztem anno az öt éves antropológiai egyetemi képzést mondom azt, hogy ezt vissza kéne állítani, meg hogy a civilek ezúttal megmutatták egyik legfontosabb arcukat a gyors és a lassú katalizátor szerepüket. Mindezt egy menekült állítólag így fogalmazta meg, és persze egy ellenzéki lap rögtön címben ki is emelte: „a magyar emberek jók, csak a kormányuk a rossz”.